

CONTEXT HISTÒRIC

Entre 1875 i 1943, el context cultural a Espanya i Europa va ser un dels més rics, convulsos i transformadors de la història, especialment pel que fa als corrents artístics, sobretot la música.

Context europeu: del postromanticisme a l'avantguarda

Durant la segona meitat del segle XIX i els primers decennis del XX, Europa viu la transició del romanticisme més tardà al postromanticisme, amb figures com Wagner, Mahler i Richard Strauss com a referents. Paral·lelament, París es converteix en el gran pol de la modernitat amb l'aparició de l'impressionisme –de la mà de Debussy i Ravel–, l'experimentació harmònica i rítmica, i la irrupció de moviments d'avantguarda com el dodecafonisme de l'anomenada *Segona Escola de Viena* –Schönberg i Webern, per exemple–.

Els salons i les societats musicals franceses, les tertúlies literàries i artístiques i la irrupció d'òperes i ballets moderns són entorns que marquen generacions d'artistes. Aquestes dècades són profundament influenciades per les dues Guerres Mundials, que sacsegen els valors, la inspiració i el paper dels creadors artístics europeus.

París: bressol d'una nova manera d'entendre i fer música

París va exercir un paper absolutament central en la gestació i projecció internacional de la música modernista i de les avantguardes entre finals del segle XIX i les primeres dècades del XX. La ciutat esdevé el gran laboratori creatiu on conflueixen i es fusionen nous llenguatges musicals, plàstics i literaris, generant una atmosfera de diàleg interdisciplinari que marcarà ja no només la història de la música internacional, sinó el món de l'art en general.

A la fi del segle XIX, institucions com la *Société Nationale de Musique* i la *Schola Cantorum* van esdevenir punts de trobada per als creadors que volien renovar la música francesa, allunyant-se tant del romanticisme alemany com de la tradició musical acadèmica parisenca més pura. Figures clau com Gabriel Fauré, Claude Debussy, Maurice Ravel i Erik Satie exploren noves harmonies, estructures i colors, inspirats per l'impressionisme pictòric, el simbolisme literari, la música exòtica i les tradicions

folklòriques d'arreu. L'Exposició Universal de París de 1889 permet el descobriment dels sons d'Orient i d'Àfrica, per exemple, enriquint encara més el mosaic sonor de la ciutat. París esdevé un pol de creació i de diàleg artístic per dos motius bàsicament. D'una banda, la fama i el prestigi històric que la capital francesa ostenta pel que fa les arts – música, dansa i pintura, sobretot–, i d'altra la seva ubicació geogràfica. París té una gran magnetisme pel talent d'arreu: atreu compositors de l'est com Bartok, russos com Stravinski, espanyols com Falla i catalans com el mateix Vinyes. En aquest context, es gesta un nou llenguatge musical, modernista, de la mà de moltíssims autors i disciplines. A més a més, París facilita l'intercanvi ràpid d'idees gràcies a la potent indústria musical de la ciutat: editorials, societats musicals i l'abundant programació de concerts i òperes noves. Aquest esperit obert i eclèctic converteix la ciutat en el model i la clau de la renovació musical i artística europea i, per extensió, mundial.

Context a Espanya: a cavall del nacionalisme i modernisme

A Espanya, la música clàssica romàntica arriba amb retard i sota una forta influència italiana, especialment a Madrid, on la zarzuela esdevé el gènere musical nacional popular per antonomàssia. A finals del segle XIX emergeix un nacionalisme musical amb figures com Felip Pedrell, Isaac Albéniz, Enric Granados i Amadeu Vives, entre d'altres, característic per la integració en les seves obres d'elements folklòrics, danses i harmonies d'arrel tradicional ibèrica, obrint les portes a noves sonoritats que influiran internacionalment. El color musical de les obres recollirà matisos dels *trops* sons tradicionals de cada país.

A Catalunya, el modernisme impregna l'art i la música, s'impulsa la tradició coral, de la mà d'Anselm Clavé i profundament lligat a la música com a eina de canvi social, amb les societats corals obreres; i la sardana esdevé símbol de la identitat cultural nacional pan catalana.

Innovació i internacionalització

El segle XX porta la modernitat: Manuel de Falla sintetitza el nacionalisme i l'avantguarda, connectant-se amb els corrents europeus i llatinoamericans. S'observa una obertura a

estètiques d'avantguarda com el microtonalisme, especialment als centres moderns de Barcelona i París, on molts músics espanyols, com Viñes o Mompou, actuen de pont cultural entre la tradició i l'avantguarda musical.

Crisi, guerra i exili

La Guerra Civil Espanyola (1936-1939) i la Segona Guerra Mundial (1939-1945) condicionen abruptament la producció musical de l'època. Molts artistes s'exilien –com Pau Casals–, i es debilita la vida musical pública, sobretot per l'acció de la censura. Tot i així, la innovació i la projecció exterior no desapareixen gràcies a figures que, com Viñes, connecten música, poesia i arts visuals amb una Europa convulsa, però en plena ebullició creativa, un clar símbol de resistència al totalitarisme.

Context a Catalunya: música i identitat

Entre 1875 i 1943 l'escena musical anirà profundament vinculada al context cultural i polític catalanista, i es manifesta amb força dins el moviment modernista i la recerca d'una identitat nacional catalana pròpia, a través de la música. Així doncs, es poden establir uns eixos claus sobre els que s'anirà esdevenint aquesta dinàmica de significació nacional.

Recuperació de la llengua i la cultura pròpia

Durant el darrer terç del segle XIX i començaments del XX, la Renaixença impulsa la recuperació de la llengua catalana i el patrimoni cultural autòcton. La música esdevé una eina de projecció identitària, no només com a vehicle d'expressió artística, sinó també per a la reconstrucció d'una consciència col·lectiva catalana així com internacionalitzar-la. Aquest nacionalisme musical no té només una finalitat estètica: acompanya l'avenç del catalanisme polític i cultural. Molts compositors i músics participen en actes i manifestacions socials del catalanisme, i la música és fonamental en esdeveniments polítics i commemoracions de la cultura catalana. El desllorigador d'aquesta dinàmica cultural és Felip Pedrell.

Pedrell es proposa crear una “escola nacional musical”, basant-se en el folklore, la cançó popular i la recuperació de melodies antigues catalanes. El seu ideari influirà directament en compositors com Isaac Albéniz, Enric Granados, Enric Morera, Frederic Mompou, etc. Ja entrat el segle XX, l'estrena del “Cant de la Senyera” de Lluís Millet el 1907, la consolidació de la sardana com a dansa nacional i la fundació del Palau de la Música Catalana el 1908 i l'activitat de l'Orfeó Català són exemples clars d'aquest procés d'efervescència musical que s'esdevé durant el segle XIX.

La connexió de Catalunya amb la resta del panorama internacional s'evidencia amb l'arrelament del wagnerisme especialment a Barcelona, esdevenint símbol de modernitat. El 1901 es funda l'Associació Wagneriana de Barcelona, qui fins i tot edita les grans òperes de Wagner en català. En aquell moment Catalunya és reconeguda com un interlocutor cultural internacional de molt prestigi, gràcies a la internacionalització de la música de casa nostra de la mà de músics com Ricard Vinyes.